

Konference Usmā bija gan labi noorganizēta, gan tematiski aktuāla, jo atgādināja par vienu no svarīgākajām nacionālās pretošanās kustības organizācijām Otrā pasaules kara laikā – LCP un pieminēja tās dibināšanas apaļo gadadienu.

Dzintars Ērglis

XVIII STARPTAUTISKĀ ZINĀTNISKĀ KONFERENCE “1812. GADA KARŠ. AVOTI. PIEMINEKĻI. PROBLĒMAS”

Katru gadu septembra sākumā Borodinas kara vēstures muzejs – rezervāts (Krievijā) rīko 1812. gadā notikušās Borodinas kaujas atcerei veltītus pasākumus. Tie aizsākas ar kaujas rekonstrukciju, kurā piedalās militārās vēstures entuziasti. Dažādu valstu diplomātiskie pārstāvji ierodas, lai noliktu ziedus kritušo piemiņas vietās. Pēc oficiālajiem pasākumiem Napoleona laikmetu pētošie zinātnieki sapulcējas uz konferenci, kas šogad norisinājās no 2. līdz 4. septembrim.

Kā parasti uz konferenci bija ieradušies pētnieki no visas Krievijas un kaimiņu zemēm. Viņu vidū bija zinātnisku institūciju, augstāko mācību iestāžu un muzeju darbinieki, vēstures interesenti un 1812. gada kara dalībnieku pēcteču biedrības biedri. Tik dažāds referentu kontingents nodrošināja apskatīto tēmu un pieeju daudzveidību.

Pirmā konferences darba diena bija veltīta Borodinas kaujas izpētes tematikai. Muzeja – rezervāta darbinieks Dmitrijs Celorungo uzstājās ar referātu par mūsdienu historiogrāfijas stāvokli, secinot, ka par Borodinas kauju daudz tiek rakstīts, bet, pēc viņa domām, pētniecībā iestājusies krīze. Borodinas kauja sabiedrībā tiek uztverta kā nacionālais lepnums, lai gan neienesa lūzumu kara gaitā. Tas liek daudziem autoriem pieslieties viedoklim, ka Napoleons kauju “vinnēja, bet neuzvarēja”. D. Celorungo viedokli savā uzstāšanās laikā komentēja Urālu Valsts pedagoģijas universitātes mācībspēks Vladimirs Zemcovs, vairāku grāmatu par Borodinas kauju līdzautors. Viņaprāt, pētniecībā runāt par krīzi nav iespējas, jo zinātniskā vidē ir tiesības pastāvēt viedokļu daudzveidībai. Katrs autors pamato savu viedokli, balstoties uz avotu materiālu, historiogrāfijā tiek ieviesti aizvien jauni materiāli, tādēļ par krīzi runāt neesot pamatoti. V. Zemcova referāts gan nebija veltīts D. Celorungo tēžu kritikai, bet gan 1812. gada franču preses apskatam, lai atklātu, kā tajā ieplūda informācija par Borodinas kauju. Referents secināja, ka Parīzi daudz ātrāk sasniedza dažādas baumas, nevis oficiālie ziņojumi un ka nozīmīgāka informācija par kauju, ieskaitot apjomīgus ziņojumus, parādījās tikai novembra sākumā.

Jāpiemin arī Penzas Valsts universitātes docenta Sergeja Belousova uzstāšanās par Novorosijskas dragūnu pulka dalību Borodinas kaujā, jo šī pulka šefs bija Vidzemes muižnieks Karls Zīverss. S. Belousovs uzsvēra, ka pulka vēsture vēl nav pietiekami izpētīta, bet Borodinā tas darbojās 2. armijas sastāvā, aizstāvēja tādas nozīmīgas krievu pozīcijas kā Ševardinas reduti un Bagrationa redanus (nocietinājumus).

Kopumā jāsaka, ka daudzi pirmās dienas referāti bija veltīti kaujas dalībnieku biogrāfiju niansēm, trofeju ieročiem, artilērijas izgatavošanas specifikai utt. Ar Napoleona karu laikmetu Krievijā nodarbojas daudz pētnieku. Vienus aizrauj mūsdienīgu sabiedrībā valdošie mīti un kara nozīme Eiropas vēstures kontekstā, citus – bojājumu uzskaitīšana lielgabala stobrā vai nezināmu kara dalībnieku portretu identifikācija, bet visi kopā viņi nodrošina nepārtraukta un daudzveidīga zinātniskā materiāla pieplūdumu akadēmiskajā vidē, kas uztur tajā pastāvīgas spraigas diskusijas un vienmērīgu izpētes tālāku attīstību.

No ziņojumiem, kas nebija veltīti Borodinas kaujas tematikai, jāmin Pievolgas Valsts sociāli humanitārās akadēmijas profesora Andreja Popova referāts par 1812. gada kara dienvidu flanga izpētes stāvokli, kam, pēc viņa domām, pētnieki pievērsuši par maz uzmanības. Lai gan pastāv bagāts avotu materiāls un memoāri, flanga nozīme kara laikā nav izvērtēta. Labāks stāvoklis ir tikai ar atsevišķu kauju analīzi. Jāatzīmē, ka pirms pievērsšanās dienvidiem A. Popovs pētīja Daugavas aizsardzības līniju un viņa monogrāfijā par Polockas kauju atvēlēja vieta arī notikumiem Latvijas teritorijā.¹

Saistoša bija Vladimira Zemcova asistentes Aļonas Postņikovas uzstāšanās "Partuno divīzija Berezinā: vēsture un mīts". Referente aplūkoja, kā vēstures gaitā ticis traktēts ģenerāļa Luī Partuno lēmums kopā ar viņa komandēto 12. divīziju padoties krievu ģenerālleitnantam Pēterim Vitgenšteinam Berezinas kaujas laikā. Pēc kara par viņa rīcību runājuši ļoti maz vai nemaz, bet ar laiku L. Partuno rīcībai piedēvēts antinapoleonisks raksturs un 12. divīzijas liktenis izmantots kā piemērs Napoleona nežēlības pierādīšanai. Vēlāk L. Partuno vainots mazdūšībā, ceļu sajaukšanā un citos nodarījumos, bet, mainoties politiskām noskaņām Francijā, kļuvis par krievu-franču savienības simbolu. Mūsdienās L. Partuno saglabājis traģiskā cietēja tēlu, un zinātniekiem bieži neizdodas nošķirt objektīvu L. Partuno rīcības izvērtējumu no daudzslāņainā literatūras radītā tēla.

Mītu tematiku skāra arī Krievijas Stratēģisko pētījumu institūta vecākais zinātniskais līdzstrādnieks Nikolajs Trošins referātā par franču vilto-tajām Krievijas asīgnācijām. Referents atgādināja, ka vēsturnieki pieraduši uzskatīt, ka Napoleonam bija īpašs Krievijas ekonomikas graušanas plāns,

¹ Andrei Popov (2010). *Pervoe Polockoe srazhenie (boevye deistviia na Zapadnoi Dvine v iiuile-avguste 1812 goda)*. Moskva: Kniga.

kura pastāvēšanu N. Trošins apšaubā. Viņš uzsvēra, ka pastāv daudz ne-skaidru jautājumu, piemēram, kur viltojumu drukāja, cik īsti daudz to bija utt. Avotos skaidri fiksējami tikai Krievijas valdības atklātie 3 miljoni viltoto asignācijas rubļu, bet realitātē to bija vairāk. Viltojumi bijuši sliktas kvalitātes un izplatīti nelielā reģionā Krievijas pierobežas guberņās. Krievijas valdība tos izņēmusi no apgrozības un nav mainījusi pret īstajiem rubļiem, tādēļ N. Trošins uzskata, ka Napoleona aktivitāte viltojumu jomā nav bijusi liela un Krievijas ekonomiku tas nekādi nav ietekmējis.

Krievijas Valsts seno aktu arhīva galvenā speciālista Dmitrija Feldmaņa uzstāšanās “M. Barklajs de Tolli un Krievijas ebreji 1812.–1814. gada karos” izraisīja zināmas pārdomas. Referents uzsvēra, ka ģenerālis bijis tolerantants pret citticīgajiem, apbalvojis ar medaļām ebreju tirgotājus par piegādēm armijai un iesaistījis ebrejus izlūkdienesta darbībā. Nenoliedzot Mihaela Barklaja de Tolli toleranci pret citticīgajiem, jāatzīmē, ka referenta minētie “tolerances” apliecinājumi bija raksturīgi arī citiem ģenerāļiem un visdrīzāk nav saistāmi ar kādu konkrētu tautību. Ģenerāļiem pēc likuma bija tiesības apbalvot ar medaļām civiliedzīvotājus par nopelniem armijas labā. Tirgotāji, kuri slēdza armijai izdevīgus līgumus par piegādēm un precīzi pildīja saistības, bija regulāri šādu apbalvojumu saņēmēji.

LU Latvijas vēstures institūta pētniece Anita Čerpinska pieskārs jautājumam par 1812. gada kara 200 gadu atceres pasākumu norisi Latvijā, parādot, ka krievu kopiena aktīvi iesaistījās atceres pasākumu organizēšanā – izdeva grāmatas un regulāri publicēja rakstus presē par kara gaitu, pieminēkļiem un jubilejas pasākumiem. Vairāki pasākumi, izstādes un konference parādīja, ka 1812. gada karš ir skāris Latvijas teritoriju un attiecas uz tās vēsturi tikpat lielā mērā kā citi Eiropas mēroga notikumi un tikai turpmāka starptautiska sadarbība mums ļaus izvērtēt Napoleona karu laikmeta atstāto ietekmi uz Baltijas reģiona vēsturi.

Citi referāti bija veltīti 1812. gada kara momentus un dalībniekus attēlojošiem mākslas priekšmetiem un to saglabāšanas jautājumiem, nacionāliem formējumiem Krievijas karaspēkā, teātra attīstībai Napoleona karu laikā un citiem vēstures aspektiem. Konferences organizētāji gatavojas izdot referātu krājumu, tādēļ ar izskanējušo būs iespējams iepazīties plašākam interesentu lokam. Muzejs – rezervāts prezentēja pagājušā gada konferences materiālu krājumu, kas pārsniedz 700 lappušu apjomu un ietver daudzu atzītu Napoleona laikmeta pētniecības speciālistu rakstus.² Šis izdevums kopā ar 2012. gadā iznākušo daudzpusīgo zinātnisko literatūru var kalpot par “grūdienu” turpmākai vēstures izpētes attīstībai.

Anita Čerpinska

² Aleksandr Gorbunov (sost.) (2013). “*Sei den’ prebudet vechnym pamiatnikom...*” *Borodino 1812–2012*. Mozhaisk: IPK Pareto-Print.